

Adam af Bremen

Om Landene og Øerne i Norden

(Adam af Bremens Kirkehistorie, 4. bog)

Oversat af P. W. Christensen

København 1862

Om Landene og Øerne i Norden

*De såkaldte **skolier** (her indrammet og markeret med blå) er margin-kommentarer, som er føjet til den oprindelige tekst. Man ved ikke, om disse tilføjelser er skrevet af Adam selv eller blot af en afskriver. Fodnoter og skolie-numre er udeladt.*

[Danmark]

De Danskes Egn er, som man allerede læser i Ansgars Levnet, næsten heel og holden udstykket i Øer. Fra vore Nordalbinger er dette Danmark adskilt ved Eider-Floden, som udspringer dybt inde i Hedning-Skoven Isarnho, der siges at strække sig langs med det barbariske Hav indtil den Sø, der hedder Slien. Iøvrigt naaer Eider-Floden lige til det frisiske Hav, som Romerne kalde det britiske.

Skoven Isarnho begynder ved det danske Vad, som hedder Sli, og strækker sig lige til Slaver-Staden Lybek og til Floden Trave.

Den forreste Deel af Danmark er Jylland, som fra Eideren strækker sig mod Nord i en Længde af tre Dagsreiser, naar man tager sin Vei ad Øen Fyen til. Men hvis man maaler Veien ligefrem fra Slesvig til Aalborg, saa har man en fem til syv Dages Reise for sig. Dette er Keiser Ottos Stræde, lige indtil det yderste Hav ved Vendsyssel, som indtil denne Dag, efter denne Konges Seier, kaldes Ottesund. Jyllands Brede er fra Eideren opad noget rigeligere, men trækker sig dernæst sammen til det tungedannede Hjørne, som kaldes Vendsyssel, og der ender Jylland. Overfarten derfra til Norge er meget kort. Der er Jordbunden gold; naar man undtager de Strækninger, der ligge i Nærheden af en Aa, seer næsten det Hele ud som en Ørk; det er en saltholdig og nøgen Hede. Medens i Tydskland

hver Egn stivner af skumle Skove, saa er Jylland endnu mere uhyggelig, og man undgaaer det gjerne, tillands for dets Ufrugtbarheds Skyld, og tilvands paa Grund af Usikkerheden for Vikinger. Næppe nok finder man det opdyrket hist og her, næppe skikket til en Bolig for Mennesker. Men hvor Havet tager det i sin Favn, der har det endda store Stæder. Denne Egn var det, som Keiser Otto engang gjorde sig skatskyldig og deelte i tre Bispedømmer. Det ene af disse oprettede han ved Slesvig, som ogsaa kaldes Hedeby, og som beskylles af en Arm af det barbariske Hav, der hos Indbyggerne hedder Slien, hvoraf Byen har sit Navn. Fra denne Havn afgaaer der jævnlig Skibe til Slavenland, til Sverrig, til Semland, ja lige til Grækenland. Det andet Bispedømme stiftede han i Ribe,

Fra Ribe kan man seile til Einkfal [het Zwin by Damme] i Flandern paa to Dage og ligesaa mange Nætter; fra Einkfal til Prawle i England paa to Dage og een Nat. Dette er Englands yderste Pynt mod Syd, og Seiladsen derhen fra Ribe krummer sig i sydvestlig Retning. Fra Prawle til St. Mahé i Bretagne paa een Dag; derfra til Ferrol ved St. Jago paa 3 Dage og 3 Nætter. Derfra til Lissabon paa to Dage og to Nætter, og hele denne Fart krummer sig i sydvestlig Retning. Fra Lissabon til Gibraltar paa 3 Dage og 3 Nætter i østlig og sydlig Krumning. Fra Gibraltar til Tarragona paa 4 Dage og 4 Nætter i nordøstlig Krumning. Fra Tarragona til Barcellona paa een Dag, ligeledes i nordøstlig Krumning. Fra Barcellona til Marseille paa een Dag og een Nat, næsten lige østerpaa, dog med en lille Bøining mod Syd. Fra Marseille til Messina paa Sicilien paa 4 Dage og 4 Nætter i en Krumning mellem Øst og Syd. Fra Messina til Acre paa 14 Dage og ligesaa mange Nætter mellem Øst og Syd, meest dog i østlig Retning.

en By, der ligeledes er omgivet af sin Aa, som strømmer ind fra Oceanet, og hvorfra der er Seilads til Frisland, eller vel endog til England, eller til vort Saxland.

Til England seiler man for en god Sydøstvind.

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

Det tredje Bispedømme befalede han anlagt i Aarhus. Denne Stad er skilt fra Fyen ved et meget smalt Stræde, som har sit Indløb fra Østersøen, trænger sig i lange Krumninger frem mod Nord mellem Fyen og Jylland, lige indtil nysnævnte By Aarhus, hvorfra der gaaer Seilads til Fyen og Sælland, vel ogsaa til Skaane eller heelt op til Norge. Dette Bispedømme, vi her have nævnt som det tredje, gik imidlertid siden efter ind, og Jylland beholdt kun to Bispedømmer tilbage, nemlig det i Slesvig og det i Ribe,

Slesvigs første Biskop var Harald, den anden Poppo, den tredje Rodulf.

indtil strax efter Riber-Bispen Vales Død. Kredsen deelttes i fire Bispedømmer, hvortil Erkebiskoppen gav sin høie Tilladelse. Snart indviede han da ogsaa Oddo for Ribe, Christian for Aarhus, Heribert for Viborg, Magnus for Vendsyssel.

Omtrent midtveis mellem Aarhus og Vendsyssel ligger Viborg ved... — Imellem Oceanet og Vendsyssel-Havet er Forbjerget Skagen, som vender mod Øerne i Nord. — Vendsyssel, en treflakt Ø ved Mundingen af Havbugten, hvor denne løber ind fra Oceanet. — Den første Biskop i Ribe var Livdag, Odinkær den anden, Vale den tredje, Oddo den fjerde. — Den første Biskop i Vendsyssel var Magnus Munk; den næste var Alberik.

Men da Sidstnævnte paa Hjemreisen fra Ordinationen led Skibbrud paa Elben, indsatte Erkebisen i hans Sted Alberik. Paa disse Fire fordeelttes altsaa Ribe-Stift, ifølge Gavebrev fra Kong Svend. Af sine egne Klerke indviede Erkebisen for Slesvig Radulf, for Sælland Wilhelm, for Fyen Eilbert. Om Eilbert fortælles, at han, ved at skulle dreie af for en Vikingtrop, blev den første Opdager af Øen Farria, som ud for Elb-Mundingen, men paa lang Afstand derfra, skjuler sig i Oceanet, samt at han, ved der at opføre et Kloster, gjorde den beboelig. Denne Ø ligger lige overfor Hadeln.

I dette forhennævnte Ocean ligger Øen Forsetes-Land, som nu egentlig hedder Farrien eller

Helligland. Den ligger i en Afstand paa 3 Dages Roening fra England. Forresten er den nær nok ved Frisland eller ved vor Weser, til at kunne sees over Havspeilet. (resten ulæselig)

Den strækker sig næppe 8 Mil i Længden og fire i Breden. Befolkningen bruger Straa og Vrag af sønderslaaede Skibe til Ildebrændsel. Der gaaer det Sagn, at naar Vikinger derfra har bortført et nok saa ringe Bytte, har de snart fundet deres Undergang, enten ved Skibbrud eller i Slag; heelskindet er Ingen sluppen hjem. Desaaarsag pleie de med megen Ærefrygt at yde Tiendedelen af deres Bytte til de Eneboere, som der opholde sig. Øen er iøvrigt frugtbar paa Korn, samt rig paa Fuglevildt og Kvæg. Den har kun een Banke, men ikke et eneste Træ. Omgivet af steile Klipper har den ikkun een Adgang, hvor Vandet er sødt; og dette Sted er i alle Søfarendes, men især i Vikingernes Øine saare ærværdigt. Deraf har Øen ogsaa faaet Navn af Helligland. Af den hellige Wilbrords Levnet erfare vi, at den kaldes Forsetes-Land, samt at den ligger der, hvor Danskernes og Frisernes Grændser mødes.

I Liudgers Levnet fortælles om en vis Landrik, som paa Karls Tid blev dræbt af en Biskop (sammesteds)

Der er endnu andre Øer lige overfor Frisland og Danmark, men ingen saa mærkværdig som denne. En ikke uanseelig Ø er Fyen, som hæver sig bagved den Ø, der kaldes Vendsyssel, i Indgangen til den barbariske Havbugt. Den støder op til den Egn, der fører Navn af Jylland, og det saaledes, at der for hver Deel af Jylland er en meget kort Overfart til samme. Her er den store Stad Odense. Trindtomkring den ligger Smaa-Øer, som alle ere rige paa Korn.

Den første Biskop i Fyen var Reiner, og den næste var Munken Eilbert.

Det er vel at mærke, at vil man gjennem Jylland ad Fyen til, saa forfølger man en lige nordlig Retning, hvorimod man, ved at lægge Veien over Fyen til Sælland, vender Ansigtet mod Øst. Der er fra to Steder Overfart til Sælland, dels fra Fyen

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

og deels fra Aarhus, og begge Overfarer ere lige lange. Havet er af en stormfuld Beskaffenhed og dobbelt farefuldt derved, at om man end har Medbør, slipper man dog ikke nemt fra Sørøverne. Sælland er en Ø, der har sit Leie i det baltiske Havs indre Bugt.

Mellem Sælland og Fyen ligger en lille Ø, som kaldes Sprog; ret en Røverkule og en Skræk for alle Forbiseilende. — Sællands første Biskop var Gerbrand, Aage den anden og Wilhelm den tredie.

Denne Ø er berømt saavel for sine Mænds Tapperhed som for sin frodige Kornvæxt, og tillige betydelig stor, idet den har en Længde af to Dagsreiser og omtrent samme Brede. Dens Hovedstad er Roeskilde, de Danskes Kongesæde. Denne Ø er adskilt saavel fra Fyen som fra Skaane ved et lige langt Mellemrum paa een Nats Overfart. Den har paa sin vestlige Side Jylland med Staden Aarhus, samt Aalborg og Vendsyssel; mod Nord, hvor den er øde, det norske Farvand, mod Syd det forhen nævnte Fyen og den slaviske Bugt; i Øst vender den mod det Forbjerg i Skaane, hvor Staden Lund ligger. Her er Guld i Mængde, som opdynges ved Sørøveri. Med Sørøverne, dem Hine kalde Vikinger og vore Landsmænd Askomanner, forholder det sig nemlig saaledes, at de, imod at betale Dane-Kongen Skat, har Lov til at klemme Bytte af den Mængde Udlændinger, som vrimle i disse Farvande. Derfor hændes det ogsaa, at de misbruge den Tilladelse, som de har faaet med Hensyn til Fjenderne, ved at gjøre den gjældende mod deres egne Landsmænd. Saa ringe er den indbyrdes Troskab, saa ubarmhjertig er hver Mand imod sin Næste, at faaer han ham fat, sælger han ham som Træl, være sig til en Stalbroder, eller til en vildfremmed Kjøber. Der er i de Danskes Lovgivning endnu meget Andet, som strider mod Ret og Billighed, uden at jeg dog anseer det for nyttigt, i saa Henseende at nævne Noget, undtagen dette, at naar en Kvinde er bleven vanæret, bliver hun strax solgt. Naar derimod en Mand er bleven strafskyldig, enten

som Majestætsforbryder, eller ved anden Brøde, saa lader han sig hellere halshugge end pidske.

Øxen hænger paa Torvet for Alles Øine og truer Forbrydere med Dødsdom; og hvem en saadan Dom er overgaaet, ham seer man hovere over Dødens Komme og gaae til Retterstedet som til et Gjæstebud.

Andre Straffe end Bøddeløxe og Trældom bruges ikke; og hvem der har faaet sin Dom, sætter en Ære i at være lystig. Graad og Klagemaal og andre i vore egne gode Tegn paa Sønderknuselse er for Danskerne en saadan Vederstyggelighed, at selv over sine Synder eller for sine kjære Afdøde har Ingen Lov til at fælde Taarer. Fra Sælland er der Overfart til mangfoldige Steder i Skaane; den korteste fører til Helsingborg, som ogsaa kan sees derfra.

Første Biskop i Skaane var Bernhard; saa kom Henrik og Egin.

Skaane er blandt alle danske Provindser den yndigste af Udseende; derfor har den ogsaa Ord for at være væbnet med Mænd, riig paa Afgrøde, udstyret med Handelsvarer, og — nu for Tiden — fyldt med Kirker. Skaane er to Gange saa stort som Sælland; det rummer nemlig 300 Kirker, medens Sælland kun skal have halv saamange og Fyen en tredie Deel. Skaane er den yderste Deel af Danmark, og er ikke langtfra at være en Ø; det omgives nemlig paa alle Sider af Havet, den ene Arm af Fastlandet fraregnet, som mod Øst danner Grændsen mellem Sverrig og Danmark. Der er dybe Skove og steile Bjerge, som man nødvendigviis skal igjennem, naar man fra Skaane reiser til Gothland, saa man veed ikke ret, enten man helst skal gaae udenom Faren tillands, ved at friste Lykken tilsøes, eller man skal foretrække Landeveien for Seiladsen.

Fra denne Ø var det, Longobarderne eller Gotherne først brød op. Den kaldes af Romernes Krønikeskrivere Skantia eller Gangavia eller Skandinavia. Dens Hovedstad er Lund, som Englands Overvinder, Knud, vilde gjøre til Londons Medbeilerske.

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

I denne samme Egn, nemlig Skaane, var hidtil Ingen bleven ansat som Biskop; det var kun fra andre Stifter, en og anden Bisp undertiden kom derhen og tog sig af denne Kreds. Omsider kom Sællands Bisiop Gerbrand til at styre den; først alene og dernæst i Forening med Biskop Aage. Men fornylig døde Aage, og da inddeelte Kong Svend Stiftet Skaane i to Bispedømmer, eet i Lund, som han overdrog til Henrik, og et andet i Dalbo, som han gav Egin. Denne blev indviet af Erkebisen,

[For Svenskerne prædikede Lifdag, Poppo, den ældre Odinkær, Gothebald... \(Resten ulæselig\).](#)

hiin derimod havde iforveien været Bisp for Orkney-Øerne og skal tidligere have været Kong Knuds Skriftefader i England. Med denne Konges rige Gaver kom han til Danmark, hvor han førte et overdaadigt Levnet. Ja, man skildrer ham endog som en Fyldevom, der med en saadan Lidenskabelighed hengav sig til Drukkenskabens Pest, at han omsider revnede og kvaltes. Ligedan skal det være gaaet Aage, saavel som flere andre. Egin derimod var en boglærd og tillige saare kydsk Mand, som ikkun brændte af Nidkjærhed for Hedningers Omvendelse. Mange afgudiske Folkefærd vandt da ogsaa denne Mand for Christus, især deleshed de Barbarer, som kaldes Blekinger, samt Gothernes Nabofrænder paa Øen Bornholm. Alle disse siges ved hans Prædiken at have omvendt sig indtil Taarer, og at have lagt en saadan Anger over deres Vildfarelse for Dagen, at de strax sønderbrød deres Afgudsbilleder og kappedes om at lade sig døbe. Snart kom de endog og nedlagde for Biskoppens Fødder Alt hvad de eiede og havde, med den indstændige Bøn, at han ikke vilde forsmætte dette; men Biskoppen undslog sig for at tage derimod og lærte dem for disse samme Pengemidler at opføre Kirker, understøtte Trængende og løskjæbe Fanger, som der i de Egne er mange af. Samme høihjertede Mand skal paa den Tid, da Christus-Forfølgelsen i Sverrig var allerhedest, ofte have gjæstet Menigheden i Skara og de øvrige Troende, som savnede en Hyrde, for at trøste dem, der havde tilegnet sig Troen paa Christus,

saavel som for standhaftig at prædike Guds Ord for de Vantro. Der sønderhuggede han ogsaa Freis berømte Gudebilleder. Paa Grund af disse udmærkede Fortjenester blev den Guds Mand da ogsaa høilig æret af den danske Konge, som strax efter den fede Henriks Død satte ham til at styre begge Skaanes Bispedømmer: i Lund og i Dalbo.

[Skaanes fornemste Stad, Lund, ligger ligesaa langt fra Havet som fra Dalbo.](#)

Selv valgte Egin kort derpaa Lund til sit Sæde, med den Bestemmelse, at Dalbo skulde være et Domprovsti af Brødre, som efterlevede Klosterreglerne. Efter en hæderlig præstelig Virksomhed i samfulde 12 Aar bortvandrede den ædle Hr. Egin til Christus, netop som han var kommen lykkelig og vel hjem fra Staden Rom. Baade hans og den fynske Biskops Død indtraf i selve vor Erkebiskops Dødsaar.

[Denne Fynbo blev af Erkebisen i en Sag, der gik paa Liv og Død, afsat fra sit Embede og gik i den Anledning til Rom, hvor han døde.](#)

I Anledning af de her omtalte Egne maa det nu vel synes beleiligt at sige Noget om det baltiske Havs Beskaffenhed.

[Øster-Søen eller det barbariske Hav, eller det skythiske Hav, eller det baltiske Hav, er et og selvsamme Hav, som Martian og de gamle Romere kalde de skythiske eller mæotiske Sumpe, eller Geternes Ørk, eller den skythiske Strand. Dette Hav altsaa trænger sig fra Vesterhavet ind mellem Danmark og Norge og strækker sig mod Øst, man veed ikke hvor langt.](#)

Og eftersom jeg i det Foregaaende, der hvor Talen var om Erkebisp Adeldags Bedrifter, har nævnt dette Hav, i Henhold til Einars Optegnelser, saa vil jeg nu tilføie en ordentlig Forklaring og nøiere oplyse mine Landsmænd om, hvad han kun i Korthed har antydnet. "Der er" — siger han — "en Bugt, som fra det vestlige Ocean strækker sig mod Øst." Denne Bugt er det nu, som af dem, der boe og bygge omkring samme, kaldes den baltiske, og det fordi den i Skikkelse af et Bælte

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

strækker sig langveis frem igjennem de skythiske Egne lige til Grækenland. Den kaldes ogsaa det barbariske eller skythiske Hav, efter de barbariske Folkefærd, hvis Kyster den skyller op imod. Det vestlige Ocean derimod synes at være det, Romerne kalde det britiske, og hvis Udstrækning i Breden er grændseløs, rædsom og farlig; mod Vest omslynger det Britannien, som nu hedder England; imod Syd strøifer det Friserne tilligemed de Saxer, der høre til vort Stift Hamburg. I dette Hav har den forhennævnte lille Ø Helligland sit Leie. Dets Omgivelser henimod Sols Opgang ere Danskerne, Udløet af det baltiske Hav og Normændene, som har deres Stade hinsides Danmark. Imod Nord endelig løber dette Hav forbi Orkney-Øerne og derfra i det Uendelige omkring Jordens Kreds, med Hybernien, Skotternes Fædreneland, som nu kaldes Irland, tilvenstre, og Norges Fjelde samt, endnu længere borte, Øerne Island og Grønland tilhøre for sig; men her finder det sin Grændse i det saakaldte taagede Ocean. Hvad Einar fremdeles ytrer om samme Havbugts Længde, at den er "ubekjendt", det har nylig bekræftet sig formedelst to tapre Mænds, nemlig den danske Jarl Ganund Ulfs og den norske Kong Haralds Bestræbelser. Disse have nemlig, for at udforske dette Havs Udstrækning, gjort en lang og møisommelig og for Stalbrødrene vovelig Fart, hvorfra de omsider ere komne tilbage med uforrettet Sag og med dobbelt Tab formedelst Storm og Kapergaster. Dog paastaa Danskerne, at dette Farvands Længde oftere og af flere Forskjellige er bleven undersøgt, ja at der er Folk, som for en strygende Vind have seilet paa een Maaned fra Danmark til Østergaard i Rusland.

Rusland kaldes af de barbariske Danske Østergaard, fordi det ligger i Øst, og har som en vandrig Have Overflod paa alt Godt. Det hedder ogsaa Hunnegaard, fordi Hunnerne der havde deres første Sæde.

Breden af dette Hav bestemmer Einar saaledes: "høist 100.000 Skridt; paa mange Steder indskrænket til en mindre Størrelse". Dette kan man ogsaa see paa samme Havbugts Munding, hvis Indløb fra Oceanet mellem Aalborg, en Pynt

af Danmark, og Norges Fjelde er saa smalt, at Seilbaade har nemt ved at gjøre Overfarten paa een Nat. Ogsaa efterat have forladt de Danskes Tærskel, strækker Bugten sine Arme vidt og bredt frem, men sammendrager dem paany paa Høiden af Gothland, med Wilzerne paa den anden Side. Men jo dybere den dernæst trænger frem, desto mere breder den sig hist og her.

"Omkring denne Bugt" — siger han fremdeles — "boer der en Mængde Folkefærd, idet Danskerne og Svenskerne, dem vi kalde Normanner, sidde inde med den nordlige Bred og alle Øerne ved samme. Paa den sydlige Bred boe Slaver, Esther og flere andre forskjellige Stammer, blandt hvilke Welataberne (som ogsaa kaldes Wilzer), ere de fornemste". — Danske og Svenske og de øvrige hinsides Danmark bosatte Folkefærd kaldes af de frankiske Krønike-Skrivere alle sammen Normanner, medens dog de romerske Forfattere om Sidstnævnte bruge Navnet Hyperboreer, under hvilket Navn de roses høilig af Martianus Capella.

Forrest ved Indløbet til den omhandlede Havbugt, paa den sydlige Bred, boe altsaa de Danske, som støde op til os og kaldes Jyder, lige ned til den Sø Slien. Her begynde Grændserne for Hamburg Stift, og herfra gaae de i en lang Strækning tværs gjennem Slavernes Kystbefolkning lige til Pene-Floden, som er Grændsen for vort Stift. Derpaa følge Wilzernes og Leutikernes Bopæle indtil Floden Oder; og hinsides Oderen boe, som bekjendt, Pomerinkerne. Derefter kommer Polakkernes vidt udstrakte Land, hvis Grændse siges at støde umiddelbart til det Russiske Rige. Dette Rusland er Wendernes yderste og tillige største Provinds, som ogsaa danner Grændsen for den omtalte Havbugt.

Naar man nu atter nordfra vender sig imod Indløbet til det baltiske Hav, saa møde vi først Normændene, og dernæst rager Skaane frem, som tilhører de Danske; men ovenfor denne Egn har Gotherne deres vidt udstrakte Sæde lige til Byrka. Derefter kommer Svenskernes Rige, som indtager et meget stort Fladeindhold lige henimod Kvinde-Landet. Hinsides Kvinderne boe, efter

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

Sigende, Wizzer, Mirrer, Lamer, Skjuter og Tyrker, lige henimod Rusland; og her er atter Grændsen for Havbugten. Dette Vands Sidekyster ere altsaa Slaverne sydpaa og Svenskerne mod Nord i Besiddelse af.

Folk, som ere kjendte med de Egne, forsikkre, at Somme ogsaa over Land have gjort Reisen lige fra Sverrig til Grækenland. Paa denne Vei har man imidlertid sin Nød med de mellemliggende barbariske Folkeslag; derfor prøver man hellere sin Lykke tilskibs.

Mange ere de Øer, som har deres Leie i denne Havbugt; og næsten alle disse Øer beherskes af Danskerne eller Svenskerne, nogle ogsaa af Slaverne. Den første af disse Øer ligger ved Hovedindløbet til dette Stræde og hedder Vendsyssel; den anden er Mors, den tredie Thy. Disse ere ikkun ved et smalt Mellemrum skilte fra hverandre. Den fjerde er Samsø, som ligger ligeoverfor Staden Aarhus; den femte er Fyen, den sjette Sælland, hvortil den syvende, som vi ovenfor have omtalt, slutter sig¹⁰⁾; som den ottende nævnes Bornholm, denne Skaane og Gothland nærmest liggende Ø, som er Danmarks berømteste Havn og et sikkert Tilhold for de Seilere, der jævnlig afgaae til Barbarerne eller til Grækenland. Desuden ligger der 7 andre mindre Øer op til Fyen i østlig Retning for samme, dem vi i det Foregaaende have omtalt som frugtbare paa Korn; nemlig Møen, Femern, Falster, Laaland, Langeland og flere, der indbyrdes ligge hverandre nær, uden forsaavidtsom Laaland gaaer dybere nedad mod Slavernes Grændser. Disse femten Øer adlyde de Danskes Herredømme og ere allerede smykkede med Christen-Navnet. Saa er der endnu andre længere inde, som ere underlagte det svenske Herredømme; størst iblandt disse er vistnok den, der fører Navn af Kurland; den har et Gjennemsnit af en otte Dagsreiser. Dens Befolkning er grusom og skyet af Alle paa Grund af dens overvættes Afgudsdyrkelse; Guld er der meget af, samt ypperlige Heste. Spaamænd, Sandsigere og Trolddomskunstnere gaae ud og ind i alle Husene, endog iførte Munkedragt. Allevegne fra

indhenter man sammesteds Orakel-Svar, især fra Spanien og Grækenland. Vi formode, at det er denne Ø, som i Ansgars Levnet kaldes Chori, og som Svenskerne paa den Tid gjorde skatskyldig. Nu er der sammesteds oprettet en Kirke, som skyldes en nidkjær Kjøbmand, hvem den danske Konge ved rigelige Gaver har formaaet til dette Foretagende. Kongen selv, glad i Herren, kvad for os denne Vise.

Vi har endvidere hørt tale om flere andre Øer, som skulle findes i hiin Sø, og blandt hvilke Esthland har Ord for at være saa anseelig, at den i Størrelse ikke staaer tilbage for den forrige. Ogsaa her kjender man Intet til de Christnes Gud, men tilbeder Slinger og Fugle, som man endog forsoner ved at ofre levende Mennesker. Disse Offre tilkjøber man sig af Handelsmænd, idet man først nøie undersøger, om de ogsaa er frie for al legemlig Lyde, da de ellers antages at ville blive vragede af Slingerne. Denne Ø siges at ligge nærmest ved Kvinde-Landet, medens den forrige ikke er langt borte fra Svenskernes Byrka.

Af de Øer, der ligge Slaverne nærmest, ere efter Forlydende følgende tre de mærkeligste. Først Femern; den har sit Leie lige overfor Wagrerne og kan (hvad der ogsaa gjælder om Laaland) sees fra Oldenburg. Den anden er leiret lige overfor Wilzerne og beboes af Raner eller Runer, et tappert slavisk Folkefærd,

Rygen (Reune) er Runernes Ø tæt ved Staden Jomsborg. Ikkun disse Runer har en Konge over sig.

hvis Betænkning det er en sat Lov at indhente i alle offentlige Foretagender. Saa frygtet er dette Folkefærd paa Grund af dets fortrolige Forhold til Guderne, eller rettere, Troidene, som det dyrker med større Høitidelighed end de øvrige Stammer. Begge disse Øer vrangle af Vikinger og blodtørstige Stimænd, der ikke spare Nogen, som tager forbi, men slaae ihjel hvem Andre dog nøies med at sælge. Den tredie Ø hedder Semland og grændser op til Russer og Polakker. Her boe Sember eller Preusser, som ere meget menneskekjærlige Folk, der ile med at hjælpe

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

hvem der er i Havsnød eller i Kast med Vikinger. Guld og Sølv sætte de ikke mindste Priis paa, og de har fuldtop af disse udenlandske Pelse, hvis Vellugt har udbredt en dræbende Hoffærdigheds Stank over vor Deel af Verden. Ja, at de selv agte dette for Skarn at være, det er, mener jeg, en Dom over os, vi som for enhver Priis løbe, til vi tabe Veiret, efter en Hermelinskaabe, som efter den største Lyksalighed.

Disse Folkefærd lovsynger Horats i sine lyriske Digte saaledes: "Bedre leve paa aaben Mark Skyther og raae Geter, hvis Vogne paa vanlig Viis føre de ustadige Telte, og som ei dyrke en og samme Ager længere end et Aar ad Gangen, hvis rige Medgift er Fædrenes Dyd, og for hvem Synden er en Skam og Døden en Vinding." Indtil denne Dag hersker en saadan Levemaade hos Russernes Naboer, Tyrkerne, samt hos Skythiens øvrige Folkefærd.

For en Klædning af Uld eller Vadmel altsaa tilbyde disse Folk de kostbare Hermeliner. Meget kunde der være at sige til disse Folks Berømmelse for gode Sæder, dersom de blot vilde tilegne sig Christi Tro, hvis Forkyndere de forfølge med en umandelig Heftighed. Det var dem, der paatrykte den berømte Bømer-Biskop Adelbert Martyrkronen. Og medens der i alle andre Henseender hersker det frieste Samkvem imellem dem og os, er dog indtil denne Dag Adgangen til deres Lunde og Kilder os formeent, fordi en Christen, ved at nærme sig disse, efter deres Mening vilde vanhellige dem. Kjødet af Lastdyr er deres Spise, og af disse Dyrs Mælk eller Blod tilberede de en Drik, som de endog siges at beruse sig i. Disse Menneskers Udseende er blaamandsagtigt, deres Ansigter rødmussede, Haarvæxten stærk. Forskandsede som de ere bag utilgjængelige Sumpe, taale de intet Overhoved i deres Midte. Der findes i dette Hav endnu flere Øer, som alle ere tæt besatte med grumme Vildmænd, og som de Søfarende derfor skynde sig med at komme forbi. Omkring disse det baltiske Havs Kyster siges ogsaa Amazonerne at have deres Sæde i det Land, der nu hedder Kvinde-Landet.

Da den svenske Kong Emund, for at udvide sit Herredømme, havde sendt sin Søn Anund til Skythien, kom denne tilskibs til Kvindernes Land. Her skyndte Kvinderne sig at komme Gift i Brøndene, og dræbte saaledes Kongen og hele hans Hær. Dette har vi i det Foregaaende omtalt, og det er Biskop Adelward selv, der har fortalt os det og indestaaet for Sandheden baade af dette og Andet.

Om disse Kvinder paastaae Nogle, at de undfange ved at drikke Vand. Andre fortælle derimod, at de blive frugtsommelige ved Omgang med søfarende Handelsmænd, eller ved deres egne Krigsfanger, eller ved Uhyrer, som ikke ere sjeldne dertilands; og dette forekommer os mere troværdigt. Naar saa deres Foster er af Hankjønnen, kommer det til Verden med et Hundehoved; men er det af Hunkjønnen, bliver det en deilig Kvinde. Disse Kvinder pleie kun Samkvem med hverandre og lade haant om Samliv med Mænd, hvis Besøg de ogsaa mandhaftig afvise. Hundehoveder er Folk, som bære Hovedet paa Brystet; i Rusland træffer man dem ofte som Fanger, og deres Sprog er en Blanding af Tale og Gjøen. Sammesteds findes ogsaa de saakaldte Alan'er eller Albaner, som paa deres eget Maal hedde Wizzer.

De kaldes paa deres Sprog Wilzer, ere blodtørstige Fraadsere, og kaldes af Digterne Geloner.

Disse ere graadige og grusomme; de fødes med graae Haar; ogsaa Solinus omtaler dem. Deres Landeværn er Hunde, som de stille op i Slagorden, naar det gjælder Kamp. Her er fremdeles blege, grønne og seilivede Folk, som man kalder Huser, og endelig de saakaldte Menneske-Ædere, som spise Menneskekjød. Desuden findes her mangfoldige andre Uhyrer, hvorom man ofte hører tale af Øienvidner, hvis Skipper-Efterretninger dog knap finde Tiltro hos vore Folk. Her har man nu hvad jeg veed at sige om det baltiske Hav, som jeg ikke har hørt omtale blandt de Lærde, undtagen hos den forhennævnte Einar. Dog anseer jeg det for

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

rimeligt, at dette Stræde under andre Navne forekommer hos de Gamle, saasom naar Talen er om "de skythiske eller mæotiske Sumpe", om "Geternes Udørk", eller om "skythiske Strande", hvor der, efter Martians Sigende, mylrer af alskens Barbarer, Geter, Dacer, Sarmater, Neutrer, Geloner, Alaner, Menneske-ædere, Huulboere. Disses Vankundighedstilstand rørte vor Erkebiskops Medynk, og han forordnede dem henlagte under Bispesædet i Byrka, som ligger midt i Sverrig, lige overfor Slavernes Hovedstad Jomsborg og lige langt fra alle dette Havs Kyster.

Fra Dansk Skaane seiler man til Byrka paa fem Dage, og fra Byrka til Rusland er ligeledes en fem Dages Seilads. — Der, i Byrka, er den hellige Ansgars Havn og den hellige Erkebiskop Unnis Gravhøj; det kalder jeg et venligt Bedested for Bekjendere fra vort Sæde!

Den første af vore Landsmænd, han indviede til Biskop i denne Stad, var Abbed Hiltin, som han vilde have kaldt Johannes.

Dette faaer altsaa være nok sagt om de Danskes Øer. Nu skal vi henvende Opmærksomheden paa disses Nabofolk: Svenskere og Normænd.

[Sverige]

aa snart man er kommen hinsides de Danskes Øer, oplader der sig en ny Verden i Sverrig og Norge, disse to videst udstrakte og for vor Synskreds hidtil saagodtsom ubekjendte Riger i Norden.

Paulus taler i sin Longobarder-Krønike om Nordboernes Frugtbarhed, samt om syv Mænd, der henligge paa Bredden af Oceanet i Skridfinernes Egn.

Om dem har den kyndige danske Konge fortalt mig, at Norge næppe nok kan gjenemreises paa een Maaned, og Sverrig knap paa to. "Dette," sagde han, "har jeg af egen Erfaring overbeviist mig om, jeg som nylig i 12 Aar har gjort Krigstjeneste i de Lande under Kong Jakob.

Begge disse Lande ere indhegnede af høie Bjerger, især Norge, som med sine Fjelde omringer Sverrig." — Om Sverrig er der iøvrigt allerede Tale hos saa gamle Forfattere som Solinus og Orosius,

Tacitus tillægger Sveverne ogsaa Navn af Sveoner. (d. e. svenske, see Tac. Germ. 44 fgg).

der fortælle, at en meget stor Deel af Tydskland beboes af Sveverne, og at sammes Fjeldegne strække sig lige til de ripheiske Bjerger.

Danske, Svenske og Normænd samt Skythiens øvrige Folkestammer kaldes af Romerne Hyperboreer, og dem lægger Martian megen Roes paa.

Der er ogsaa den Elv, som Lukan synes at have meent, idet han nævner Floden Albis. Den udspringer paa de nysnævnte Bjerger og løber midt igjennem Gothernes Egne ud i Oceanet, hvisaarsag den ogsaa kaldes Gotha-Elven.

Gøtha-Elven er en Flod, som skiller Normændene fra Gothland. Den er i Størrelse ikke ulig Saxernes Elben, hvorefter den har faaet sit Navn.

Sverrig er et meget frugtbart Land, hvis Jordsmon, foruden at det er rigt paa Korn og Honning, i Henseende til Kvægavl bærer Prisen fremfor noget andet Land, medens derhos Flodernes Løb og Skovenes Beliggenhed begunstiger en rigelig Tilførsel af udenlandske Vare paa hver en Kant. Man tør saaledes nok sige, at Svenskerne fattes ingensomhelst Herlighed, undtagen den, vi elske eller rettere, tilbede: et hoffærdigt Levnet.

Af denne Sygdom plages ogsaa Slaverne, saavel som Parther og Maurer, efter hvad Lukan fortæller om hine, og Sallust om disse.

Thi Alt hvad den tomme Forfængelighed har at bramme med, Guld og Sølv, statelige Gangere, Pelsværk og Bæverskind eller Hermelin, det vi nære en afsindig Beundring for, det ændse Svenskerne ikke i ringeste Maade. Ikkun i deres

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

Forhold til Kvinder kjende de ingen Grændse. Hver Mand har, i Forhold til sine Formueseivner, to eller tre eller flere Koner paa engang; rige Folk og Fyrster har Koner uden Tal. Sønnenne, der avles ved slige Forbindelser, anerkjendes som ægtefødte. Derimod er der sat Dødsstraf for ægteskabelig Omgang med anden Mands Hustru, for Voldtægt, Ran og anden Forurettelse. Gjæstfrihed udmærker i høi Grad alle Nordboer, men dog især vore Svenskere; thi hos dem gjælder Intet for større Skam, end at nægte veifarende Mand Huusly; ja de kappes endog indbyrdes om, hvem iblandt dem der har nærmest Adkomst til at tage imod en Gjæst. Alt hvad Menneskekjærlighed paabyder, udvise de mod en saadan, og naar han hos dem har tilbragt saamange Dage som han selv finder for godt, kappes Enhver om at anbefale ham til sine Venner fra Sted til andet. Dette er det Gode ved deres Sæder. Og hvad nu deres Forhold til Sandhedens Forkyndere angaaer, saa er dette yderst kjærligt og imødekommende, naar de Paagjældende ere kydske, forstandige og dygtige Mænd; thi saa er det dem end ikke imod at lade Biskopper være tilstede ved deres Folke-Forsamling, som de kalde warh, og der er de ofte meget villige til at høre tale om Christus og Christendom. Ja, det kan vel være, at de for et godt Ord lettelig gik ind paa vor Tro; der er blot det iveien, at slette Lærere, ved at søge deres Eget og ei, hvad Jesu Christi er, forarge dem, der ellers stod til at frelse. Mange ere Svenskernes Folkestammer, og de udmærke sig ved Styrke og Vaabendygtighed. De er i Krig ligesaa fortrinlige Ryttere som Orlogsmænd. Deres Magt synes derfor ogsaa at lægge Baand paa de øvrige Nordboer. Deres Kongehuus er ældgammelt; men Kongens Magt beroer paa Folkets Stemme. Hvad Almeenheden bifalder, maa Kongen bekræfte, med mindre hans Beslutning, som de undertiden, skjøndt ugjerne, efterkomme, huer dem bedre.

Alt hvad der forhandles mellem Barbarerne, bliver, naar det er et huusligt Anliggende, afgjort ved Lodkastning; hvorimod man i offentlige Sager

pleier at indhente Gudernes Svar. Dette sees af den hellige Ansgars Levnet.

Hjemme hos dem selv fornøier det dem altsaa at være hverandres Ligemænd. Men i Krigen adlyde de deres Konge, eller hvem han anseer for den Dygtigste iblandt dem, i Eet og Alt. Naar de i Slaget bringes i Knibe, saa anraabe de ikkun een af deres mange Guder om Hjælp; denne Gud ere de saa, efter vundet Seier, udelukkende hengivne, med Tilsidesættelse af deres øvrige Guder. Forresten er den Mening allerede bleven hørøstet hos Folket, at de Christnes Gud er den stærkeste, og at man ofte narres af de andre Guder, men at denne Gud altid er tilstede som en sikker og betimelig Hjælper. Blandt Sverrigs Folkestammer boe de saakaldte Vestgothar os nærmest; de andre ere Østgothar.

Gothar kaldes af Romerne Geter. Saaledes synes Virgil at mene Gotherne, idet han taler om "den vilde Geloner, Naar han til Rhodope flygter afsted, og til Geternes Udørk, Størknet Mælk med Hestenes Blod iblandet at søbe." Ja, indtil denne Dag har Gothar og Sember Ord for at gjøre det Samme, og det er ganske vist, at de drikke dem fulde i Mælken af deres Lastdyr.

Vestgothland grændser nemlig til den danske Provinds, som hedder Skaane. Herfra skal man i syv Dage kunne naae hen til Gothernes store Hovedstad Skara. Dernæst strækker Østgothland sig lige til det saakaldte baltiske Hav, indtil Byrka. Gothernes første Biskop var Thurgot, og den næste var Gottskalk; han var en viis og god Mand, som dog helst sad hjemme og holdt mere af Ro og Mag, end af Arbeide.

Endnu før disse Mænds Tid er der dog blevet prædikeret for Svenskerne af danske eller engelske Biskopper. Men Thurgot blev særlig indviet for Gothland og indsat i Skara.

Den tredie Biskop indviedes af vor Erkebisp; det var den ældre Adelward, en høist priselig Mand. Han indlod sig med Barbarerne, og som han lærte, saaledes levede han. Ved sit fromme Levnet og sin sunde Lære skal han have

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

hendraget en stor Mængde Hedninger til den christne Tro.

Indbudt af Kong Harald kom Adelward ogsaa til Norge, hvor han fandt en hæderlig Modtagelse, der svarede til denne Mands Hellighed og til Rygtet om hans Dyder. Da han reiste, forærede Kongen ham saamange Penge, at han for dem strax fik løskjøbt 300 Fanger.

Den yngre Adelward kom paa den Tid til Gothland, hvor han fandt sin Navne meget svag, saa at han med Bedrøvelse traf Anstalter til hans Begravelse. Derpaa ilede han til Sigtun. Men da han omsider blev forjaget af Hedningerne, fulgte han en Indbydelse til Staden Skara. Dette mishagede vor Erkebisp i den Grad, at han stævned ham til Bremen for Krænkelse af Reglerne.

Tilmed glimrede han ved sin Kraft til at gjøre Jærtegn, idet han, naar Barbarerne i deres Nød henvendte sig til ham, baade lod Regnveir og Solskin fremkomme, samt hvad Andet der nuomstunder kun savnes af Menighedens Lærere. Denne berømmelige Mand forblev stadig i Gothland, hvor han idelig forkyndte den Herres Jesu Navn for Alle, samt, efter mangan haard Strid, han for Christi Skyld med Glæde udholdt, overgav til Muldet sit seirende Kjød, medens Aanden, smykket med Seierskrandsen, tyede til Himlen.

Til hans Eftermand i hine Egne indviede Erkebisp en vis Acilin, der ikke havde andet Biskoppeligt ved sig end dette, at han var anseelig af Væxt. Magelighed var hans Lyst, saa Gotherne maatte længe nok sende Bud efter ham, han kom ikke, men blev i Kølln, hvor han levede flot indtil sin Død.

Imellem Norge og Sverrig boe Vermelænder, Finveder og andre Folk, som nu alle ere Christne og høre til Menigheden i Skara. Paa Grændsen mellem de Svenske og Normændene har fremdeles imod Nord Skridfinnerne deres Bolig; om dem fortæller man, at de i hurtigt Løb overgaae de vilde Dyr. Deres Hovedstad er Helsingland; til sammes første Biskop beskikkede

vor Erkebisp en vis Steenfi, hvis Navn han forandrede til Simon.

Helsingland er Skridfinnernes Hjem, beliggende paa de ripheiske Bjerge, hvor Sneen stadig holder sig. De Indfødte er saa fortrolige med Kulden, at de hverken bryde sig om Huus eller Tag. Kjødet af de vilde Dyr er deres Føde og Skindene deres Klædning.

Denne Mand har ved sin Prædiken vundet Mangfoldige blandt Hedningerne paa det Sted. Desuden er der endnu utallige andre svenske Folkefærd; men af disse ere, efter hvad vi have hørt, ikkun Gotherne, Vermelænderne og den Deel af Skridfinnerne, som boe i deres Nabolang, omvendte til Christendommen. For nu at give en kort Beskrivelse af Sverrig eller Svea-Rige, da har dette Land vesterpaa Gotherne med Staden Skara; mod, Nord Vermelænderne og Skridfinnerne, hvis Hovedsæde er Helsingland; mod Syd hele Længden af det forhen omtalte baltiske Hav; og her er den store Stad Sigtun. Mod Øst endelig støder det op til de ripheiske Bjerge, hvor der er store Ørkener, hvor Sneen falder dybt, og hvor Skarer af menneskelige Uhyrer gjøre Veien ufremkommelig.

Paa de hyperboreiske Bjerge skulle, foruden andre Uhyrer, ogsaa Griffer fremkomme.

Der er Amazoner, der er Hundehoveder, der er Cykloper med ikkun eet Øie midt i Panden. Der er de af Solinus omtalte Himantopoder, som hoppe om paa eet Been; der ere de, hvis Føde er Menneskekjød, og som man desaarsag helst er ligesaa fri for at omtale, som for at omgaaes. Mig har den danske Konge, hæderlig og gjentagen lhukommelse, fortalt om et Folk, som har for Skik at stige fra Fjeldegnene ned paa Sletterne; de ere ikke ret høie af Væxt, men i Styrke og Behændighed har selv en Svensker ondt ved at hamle op med dem. Hvor de komme fra, er uvist; engang om Aaret eller hvert tredie Aar indfinde de dem. Og naar man ikke af alle Livsens Kræfter staaer dem imod, saa ødelægge de hele Egnen, og derpaa trække de sig igjen tilbage. Mange andre Fortællinger ere i Omløb, som jeg for

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

Kortheds Skyld maa overlade til Øienvidner at lade gaae videre. Nu skal vi fortælle lidt om Svenskernes Overtro. Dette Folk har et meget anseet Gudehuus, som kaldes Upsal og ligger ikke ret langt fra Sigtun. I dette Gudehuus, som er heelt udlagt med Guld, dyrker Folket Billedstøtterne af tre Guder, og det saaledes, at Thor, som den mægtigste af disse, sidder til højbords i Midten, medens Odin og Frei indtage deres Plads hver paa sin Side af ham.

I Nærheden af hiint Gudehuus staaer der et meget stort Træ, med vidtudstrakte Grene, immer grønt, baade Vinter og Sommer; af hvad Art det er, veed Ingen. Der er ogsaa en Kilde, hvor Hedningernes Offeringer sædvanlig fuldbyrdes, og hvori et levende Menneske pleier at nedsænkes. Kommer han ikke mere tilsyne, saa er Folkets Ønske opfyldt. — En Guldkjæde gaaer rundt om Templet; hængende over Bygningens Tinder breder den sit røde Skær til alle Sider. Templet ligger nemlig paa en Slette og er i Lighed med et Theater trindt omleiret af Bjerge.

Disse Guders Betydning siges at være følgende. Thor hersker i Luften, som den, der raader for Torden og Lyn, for Vind og Regn, for mildt Veir og Grøde. Den Anden, Odin, det er: Raseri, styrer Kampen og indskyder Mennesket Mod og Mandshjerte ligeoverfor Fjenden. Den Tredie er Frei, som giver de Dødelige Fred og Fornøielse. — Hans Billede give de ogsaa et meget uhøvisk Udseende. Derimod fremstilles Odin i fuld Rustning, omtrent som Mars hos os; Thor afbildes med Herskerstav og lader til at skulle forestille Jupiter.

Endvidere dyrke de Mennesker, som ere blevne ophøiede til Guder og for deres store Bedrífers Skyld tilkjendte Udødelighed. I den hellige Ansgars Levnet læser man, at saaledes gjorde de ved Kong Erik.

Alle deres Guder have fremdeles deres bestemte Præster, som frembære Folkets Offergaver. Naar Pest og Hungersnød er forhaanden, offres til Thors Billede; naar der er Krig, til Odin; ved Bryllupsgilder til Frei. Hvert niende Aar er der

desuden sædvanlig en Høitid i Upsal, som feires af alle Sverrigs Landskaber i Fællesskab.

Fornylig blev dog Svenskernes meest christelige Konge, Anund, da han ikke vilde bringe Troidene det hos Folket vedtagne Offer, fortrængt fra Herredømmet; og man siger, at han med Glæde forlod Thinget, fordi han agtedes værdig til, for Jesu Christi Navns Skyld at lide Formædelse.

Denne Høitidelighed tør Ingen undslaae sig for at tage Deel i. Konge og Folk, Samfund og Enkeltmand, alle sende de deres Foræringer til Upsal. Og hvad der er grusommere end nogen Straf, de som allerede have iført sig Christendommen, maa løskjæbe sig fra disse Høitidsskikke. Med Offeringen gaaer det nu saaledes til. Af hver levende Skabning, som er af Hankjønnen, offres ni Hoveder, med hvis Blod det er Skik at forsone Guderne. Kroppene hænges op i en Lund i Nærheden af Gudehuset; og denne Lund er da ogsaa i Hedningernes Øine saa hellig, at hvert enkelt Træ i samme ansees for guddommeligt paa Grund af de Offredes Død eller Liilglugt. Der seer man Hunde og Heste hænge sammen med Mennesker; ja, en christelig Mand har fortalt mig, at Tallet paa de Kroppe, han saaledes havde seet hænge imellem hverandre, var 72!

I ni Dage vedvare Gilderne og de andre med Offeringen forbundne Høitidsskikke. Hver Dag offre de et Menneske tilligemed andre Dyr, saa at Tallet paa de levende Slagtoffer i Løbet af de 9 Dage bliver 72. Denne Offering skeer ved Foraars Jævndøgn.

— Sangene, som ved en saadan Offerhandling sædvanlig afsynges, ere mangfoldige og tillige saa uhøviske, at deres Indhold helst maa forties.

I dette samme Landskab tildrog der sig for nylic en mærkelig Begivenhed, ja skeete der en storartet Bedrift, som efter Fortjeneste rygtedes vidt og bredt, saa at den ogsaa kom vor Erkebisp for Øre. En af de Præster, der pleie at gjøre Tjeneste ved Troidenes Dyrkelse i Upsal, var bleven blind. Gudernes Hjælp nyttede Intet. Men

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

da var Manden forstandig nok til at give endog sin Afgudsdyrkelse Skyld for sin elendige og hjælpeløse Tilstand, eftersom han ved sin overtroiske Ærefrygt for Afguderne jo maatte synes at have fortørnet de Christnes saare mægtige Gud. Og see! samme Nat lod en overvættets deilig Jomfru sig tilsyne for ham; hun spurgte ham, om han vilde troe paa hendes Søn og forsage de Billeder, han hidtil havde dyrket; da skulde han faae sit Syn igjen. Og han, som for en saadan Gave ikke vilde unddrage sig en nok saa tung Prøve, lovede med Glæde at ville gjøre saa. Da sagde Jomfruen: "Vide maa du forvist, at dette Sted, hvor nu saa meget uskyldigt Blod udøses, snart skal indvies til min Ære. Og for at end ikke nogen Skygge af Tvivl herom skal blive tilbage hos dig, saa modtage du i Christi, min Søns Navn, igjen dine Øines Lys." Og saa saare han havde gjenvundet sit Syn, blev han troende, og gennemvandrede hele Omegnen, hvor han da lettelig overtalte Hedningerne til Troen, ja til at troe paa Den, der havde gjort ham, den Blinde, seende.

Paa Grund af disse bydende Jærtegn adlød vor Erkebiskop strax den Røst, som siger: "Opløfter Eders Øine og seer, hvorledes Markerne allerede hvidne til Høst!" Og han beskikkede for de Egne den yngre Adelward, som udtoges af Bremer-Choret, en ved boglig Dannelse og Retskaffenhed udmærket Mand. Ved at skikke Sendebud til den herlige Kong Steenkil udvirkede han tillige en Bispestol oprettet for Adelward i Sigtun, een Dagsreise fra Upsal.

Veien er nu denne. Naar man fra dansk Skaane stikker i Søen, saa kommer man efter fem Dages Seilads til Sigtun eller Byrka, som ligge ved Siden af hinanden. Gaaer man derimod over Land fra Skaane gennem Gothland og Staden Skara, Telga og Byrka, saa ankommer man først efter en heel Maanedes Forløb til Sigtun.

Adelward kom altsaa til Sverrig, brændende af Længsel efter at forkynde Evangeliet, og inden kort Tids Forløb veiledte han alle Folk i Sigtun og deromkring til den christne Tro.

Forresten er det bleven os fortalt af nogle af Biskop Adelwards Ledsagere, at da han første Gang var kommen til Sigtun, for at holde en Høimesse, nedlagdes der i hans Hænder en Offergave paa 70 Mark Sølv. Saa stor en Ærbødighed og from Hengivenhed findes der hos alle Nordens Folkeslag. Ved samme Leilighed kom han da ogsaa til Byrka, som nu er bleven en Tomt, saa at man næppe mere kan see Spor af Byen. Derfor var den hellige Unnis Gravhøi heller ikke til at finde.

Med Skaanes Biskop, den fromme Egin, aftalte han tillige, at de skulde gaae sammen til Hedningernes Gudehuus, som kaldes Upsal, for at see, om de der maaskee kunde bringe Christus et Gjernings-Offer; rede var de til at lide hvad Slags Piinsel det skulde være, naar blot det Huus maatte blive nedbrudt, som er Hovedsædet for hele den barbariske Overtro. Blev det Huus revet ned, eller helst brændt, saa maatte efter deres Formening hele Folkets Omvendelse følge af sig selv. Men da den fromme Kong Steenkil hørte Folket ymte om denne de Guds Vidners Hensigt, da fik han dem snildt til at afstaae fra dette Forsæt, idet han forestillede dem, at baade vilde de blive dømt fra Livet og han forjaget fra Herredømmet, som den, der havde ført Ildgjerningsmænd ind i Landet; endelig vilde ogsaa hele Folket lettelig falde tilbage til Hedenskabet, forsaavidtsom det nu var bleven troende, ligesom man saae, det fornylig var skeet i Slavenland. Disse Kongens Forestillinger gave Bisperne Medhold og nøiedes da med at gennemvandre alle Gothernes Stæder, hvor de sønderbrød Afgudsbillederne og efterhaanden vandt mange Tusinde Hedninger for Christendommen.

Efter Adelwards Død udnævnte Erkebispen her hos os til hans Eftermand en vis Tadik fra Rameslo. Men denne var en kræsen Lækkertand, som endog hellere vilde suge paa Labben i Hjemmet, end drage ud som en Apostel.

Dette maa nu være nok om Sverrig og om sammes afgudiske Skikke.

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

[Norge]

Norge er det yderste af alle Lande paa Jordens Klode; derfor kan vi ogsaa passende anvise det den sidste Plads i vor Bog.

[Fra de Normænd, som boe hinsides Danmark, udgik de Normanner, som beboe Frankrig; og fra disse har Apulien fornylig modtaget et tredie Hold Normanner.](#)

Dette Normannien bliver da nu af de Nyere kaldt Norge. Dets Beliggenhed og Størrelse har vi i det Foregaaende omtalt under Eet med Sverrigs. Herom maae vi nu særskilt anmærke, at dette Rige strækker sig til den yderste nordlige Himmeleegn, hvoraf det ogsaa har sit Navn. Det begynder fra det saakaldte baltiske Havs fremragende Fjeldpynter; dernæst krummer det sin Ryg i nordlig Retning, trækker sig i en Bue omkring Randen af det fraadende Ocean, og sætter sig omsider sin Grændse der, hvor ogsaa Jordkredsen er træt af at udvide sig endmere: paa de ripheiske Bjerge. Norge er, paa Grund af de haarde Fjelde eller den umaadelige Kulde, som der findes, det ufrugtbarste af alle Lande. Det er blot skikket til Kvægavl. Kvæghjorderne tilbringe paa arabisk Viis en lang Tid af Aaret i Ørkenerne. Af dette Kvæg lever man nu saaledes, at man bruger Mælken til Føde og Ulden til Klædning. Derved opdrager Norge sine Sønner til gjæve Stridsmænd, som, ukjendte med den Blødagtighed, et Lands Frugtbarhed gjerne fører med sig, tiere feide paa Andre, end de selv forstyrres af nogetsomhelst Angreb. Med Svenskerne boe de sammen, uden at nogen Avind forstyrrer Naboforholdet; derimod angribes de undertiden af de lige saa fattige Danskere, dog ikke ustraffet. Drevne af Fattigdom overfare de Alverden paa Vikinge-Viis, hjembære hvad Huset formaaer i alle Lande, og bøde saaledes paa deres egen Egns Tarvelighed. Men efter at have tilegnet sig Christendommen, og dermed en ædlere Dannelses, har de nu dog lært at elske Fred og Sandhed, at nøies med deres Fattigdom,

ja at bortgive, hvad deres er, istedetfor, som for, at tage, hvad ei er deres. Og medens de oprindelig alle tilsammen vare hengivne til onde Trolddomskunster, saa bekjende de sig nu med Apostlen i al Enfoldighed til Christus og ham korsfæstet. Tarvelige fremfor alle Dødelige, sætte de høi Priis paa Sparsommelighed og Nøisomhed, i Mad og Drikke som i al anden Levemaade. Desuden nære de saa stor en Ærbødighed for Præst og Kirke, at hvem der ikke daglig hører Messe og dertil medbringer en Offergave, han regnes knap for en Christen. Men Daab og Confirmation, Indvielse af Altre og Haandspaalæggelse til præstelige Embeder, Alt dette kjøbes hos dem og Danskerne i dyre Domme. Dette hidrører, efter mit Skjøn, fra Præsternes Gjærrighed. Da nemlig Barbarerne indtil denne Dag enten ikke har Begreb om, eller ikke Villie til at give Tiende, saa lægges der af den Grund Beslag paa det Øvrige, som burde ydes uden Vederlag. Thi baade Sygebesøg og Jordspaaastelse — Alt koster Penge.

[Det er det Mærkelige ved Hedningernes Begravelsesskikke, at om de end ikke troe paa Kjødets Opstandelse, saa bære de dog paa de gamle Romeres Viis den meest ærbødige Omhu for deres Liig og deres Gravsteder. Forresten begrave de en Mands Formue tilligemed ham selv; ligeledes hans Rustning og hvad der i Livet var ham kjært. Det Samme findes skrevet om Indianerne. Man forklarer dette af den gamle hedenske Skik, hvorefter der endnu jævnlig findes slige Sager i deres Mausoleer, eftersom de lod Skatte nedgrave hos sig i Urner eller andre Kar.](#)

Saaledes bliver, efter hvad jeg har bragt i Erfaring, Sædernes Reenhed ene og alene plettet ved Præsternes Gjærrighed. I mange Egne af Norge, som og af Sverrig, ere Kvæg-Hyrderne tillige odelsbaarne Mænd, der føre et patriarkalsk Liv og nære sig af deres Hænders Gjærning. For Norges Vedkommende ere alle Folk af denne Stand tillige Christendommen hengivne, med Undtagelse af dem, der boe høiest oppe mod Nord ved Oceanets Bredder. Der skal man endnu være saa

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

stærk i Trylleri og Galdresange, at man tør rose sig af at vide Besked med, hvad hvert Menneske bestiller trindt paa hele Jordens Kreds. Ved mægtige Besværgelser forstaaer man ogsaa at mane Havets Uhyrer op paa Stranden; og hvad ellers der læses i Skriften om Trolddom, det gjælder deroppe for en smal Sag, saa dreven er man i alt Sligt. Iblandt de vildeste Fjeldegne paa det Strøg ere Kvinderne, efter hvad jeg har hørt, skjæggede; Mandfolkene derimod boe i Skovene og lade sig sjelden see. Dyrehuder er deres Bedækning, og deres indbyrdes Samtale skal mere bestaae i at skjære Tænder, end i at frembringe Ord, saa at selv deres nærmeste Naboer har ondt ved at forstaae dem. Disse Fjeldegne omtales af romerske Forfattere, under Navn af Ripheer-Bjergene, som stivnende af stadig Snee. Skridfinnerne, der jo selv i den dybeste Snee løbe hurtigere end Vildtet, kan heller slet ikke leve Sneens Kulde foruden. I disse Fjeldstrækninger er der en saa stor Mængde vilde Dyr, at Størstedelen af Befolkningen udelukkende lever af Jagten.

Saaledes forsikrer Paulus i sin Longobarder-Krønike, at i Nordens yderste Egne, blandt Skridfinnerne, i en Grotte ved Oceanet, henligge syv Mænd som i Dvale, om hvilke Meningerne ere deelte, samt at de skulle prædike for Folkene henimod Verdens sidste Tider. Andre sige, at af de 11.000 Jomfruer kom Nogle didhen, og at denne Skare tilligemed Skibene bleve begravne under et Bjerg, hvor der skeer Jærtegn. Sammesteds byggede Olaf en Kirke. Olaf var en retfærdig Konge, og den første, som hendrog Normændene til Christendommen. Hans Søn Magnus undertvang Danskerne. Harald, en Broder til Olaf, men en Nidding, lagde Ørkney-Øerne til sit Herredømme og udvidede sit Rige til de ripheiske Bjerge og til Island.

Der fanges Uroxxer, Bøfler og Rensdyr, ligesom i Sverrig. Hvad Bison-Oxerne angaaer, dem fanger man i Slavenland og Rusland. Derimod er Norge ene om sorte Ræve og Harer, hvide Maarer og Bjørne af samme Farve; disse sidste leve under Vandet, og det samme er Tilfældet med Uroxxerne.

Da nu Meget, som angaaer denne Egn, er ganske anderledes end hos os og maa forekomme vore Landsmænd altfor usædvanligt, saa overlader jeg til de Indfødte udførligere at omtale dette og Andet.

Normændenes Hovedstad er Trondhjem, som nu er prydet med Kirker og gjæstes af mange Folkefærd. Her hviler den højsalige Kong Olaf Martyrs Legeme. Og indtil denne Dag lader Herren ved hans Grav de største Helbredelses-Jærtegn fuldbyrdes, saa at Folk fra de fjerneste Egne her strømme sammen, uden at mistvivle om Hjælp ved denne Helgens Fortjenester. Veien er nu denne: i Danmark indskiber man sig fra Aalborg eller Vendsyssel og farer paa een Dag over til Vigen, som er en norsk By; derfra dreier man tilvenstre rundt om Norges Kyster, og den femte Dag kommer man til den Stad, hvis Navn er Trondhjem. Man kan ogsaa tage en anden Vei, nemlig fra dansk Skaane over Land til Trondhjem; men det sinker at gaae tilfjelds, og farligt er det, saa den Reisende vælger nødig den Vei.

Den første Biskop, som gjæstede Norge, var Johannes fra England, han som døbte den omvendte Konge tilligemed hans Folk. Efter ham kom Biskop Grimkil, som i sin Tid drog i Kong Olafs Ærinde til Erkebisp Unwan. Den Tredie var Sigfred, Osmunds Farbroder, som prædikede baade før Svenskere og Normænd.

Dog har endnu før hans Tid af vore Folk Livdag, Odinkær og Poppo prædiket for hiint Folk. Vi tør nok sige, at vore Folk have arbeidet, og Anglerne ere gaaede ind i deres Bestilling. Men da han og Meinhard og Albert, som vare indviede andetsteds, indfandt sig hos Erkebisp, gav han dem Foræring og bød dem paa hans Vegne tage sig af Norge og af Øerne i Oceanet.

Han levede lige indtil vore Dage og var samtidig med flere ikke uberømmelige Præster blandt hine Folk. Eftersom disse afgik ved Døden, indviede vor Erkebisp, paa det norske Folks Begjæring, Tholf til Biskop i Trondhjem, og Sigvard for samme Kreds. At Asgoth og Bernhard vare blevne indviede af Paven, var ham jo vistnok imod; men

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

saasart han havde faaet Opreisning, afsendte han dem dog og medgav dem Foræring. Formedelst disse Mænd vinder Guds Ord Sjæle Dag for Dag, saa at i alle Norges Bygder Menigheden som en salig Moder blomstrer og trives, saa det er en Lyst. Efterdi Christendommen blandt Normænd og Svenskere dog er et nyt Anlæg, saa ere Bispedømmerne hos dem endnu ikke afmaalte inden visse Grændseskjel. Enhver Biskop, som er antaget, være sig af Konge eller Folk, opbygger Menigheden i Fællesskab med sine Embedsbrødre og drager i Forening med dem omkring i de forskjellige Egne, hvor de da veilede Saamange som muligt til og i Christendommen, alle deres Levedage, uden mindste indbyrdes Skinsyge.

Ulæseligt.

[Øerne i Oceanet]

insides Norge, dette nordligste af alle Lande, forefinder man ei mere nogen Bolig for Mennesker, men kun en gyselig Udsigt over det grændseløse Ocean, der omgiver hele Verden.

Om det britiske Ocean, som støder op til Danmark og Norge, har man vidunderlige Skipper-Efterretninger; saasom, at dette Hav i Omegnen af Ørkney-Øerne er et fast Saltlag, hvori Skibene næsten ikke kan komme frem, med mindre Stormen hjælper dem paa Gled. Derfor kaldes ogsaa det Farvand i daglig Tale paa vort Sprog "Libersee" (Lever-sø eller det levrede Hav).

Dette Ocean indeholder en Mængde ei uberømte Øer, som ligge ligeoverfor Norge, hvis Herredømme de nu ogsaa næsten alle ere underlagte. Da de, som en Følge heraf, iligemaade høre til Hamborger-Stiftet, saa tør vi ei lade dem uomtalte. Der er nu først Ørkney-Øerne, dem Barbarerne kalde Organer,

Her seer man, at denne Bogs Forfatter har været fra Øvre-Tydskland, og at han derfor har fordærvet os de fleste Ord eller Egen-Navne, idet han har villet tillæmpe dem efter sin Udtale.

en i Oceanet i Lighed med Cykladerne omspredt Gruppe. Det synes at være disse Øer, som de romerske Forfattere, Martian og Solinus, beskrive paa følgende Maade.

"Bagved Britannien, hvorfra Oceanet breder sig i det Uendelige, ligge Ørkney-Øerne, hvoraf 20 er øde, 16 beboede. Gruppen udgjør henved 40 Øer. I Nærheden ligge Rav-Øerne, som frembringe Rav."

Ørkney-Øerne ligge altsaa i Læ mellem Norge, Britannien og Hibernien, saa at de med roligt Smil spotte det brusende Oceans Trudsler. Fra Norges Hovedstad Trondhjem skal man paa een Dag kunne opseile dem. Iligemaade er der, siger man, et lige langt Stykke Vei fra Ørkney-Øerne saavel til England som til Skotland.

Skjøndt nu disse Ørkney-Øer tilforn stod under engelske eller skotske Biskoppers Ledelse, saa blev dog, ifølge Befaling fra Paven, Turolf indviet af vor Erkebisp til Biskop for Staden Blaskon, og skulde, som saadan, tage vare paa alle disse Øer.

Øen Thule, som paa en uendelig Afstand er afskaaret fra de øvrige Øer og Lande, og ligger langt ude i Midten af Oceanet, er efter Sigende saagodtsom ubekjendt.

Thule... i Havet... den fjerneste af alle Øer... Solinus fortæller, at ved Vintertide, ved Jævendøgn, er der næppe Dag, og om Sommeren ingen Nat. Thi...

Dog fortælles der om samme mange mærkelige Ting, saavel af romerske Forfattere som af Barbarer. "Yderst af Alt" — hedder det — "ligger Thule, hvor der ved Sommer-Solhverv, naar Solen gaaer igjennem Krebsens Tegn, ingen Nat er, og ligeledes ved Vinter-Solhverv ingen Dag.

Britannien er den største af alle Øer. Fra den er der ni Dages Seilads til Island. Derfra til Ilishavet

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

een Dags Seilads. Det er et lishav, fordi det aldrig optøes af Solen.

Dette skeer, efter Nogles Mening, hver sjette Maaned." Iligemaade skriver Beda Følgende. "Af de lyse Sommer Nætter i Britannien kan man utvivlsomt slutte sig til, at ved Sommer-Solhverv er der hver sjette Maaned uophørlig Dag, og omvendt, ved Vinter-Tide, naar Solen er længst borte, uafsladelig Nat. Dette beskriver Pytheas fra Marseille at være Tilfældet paa Øen Thule, som ligger nord for Britannien, sex Dages Seilads derfra.

Naar man løber ud fra de Danskes Forbjerg Aalborg, saa skal der være en 30 Dages Reise til Island. Dog kan det naaes paa kortere Tid, naar man har rigtig god Vind.

Dette Thule altsaa hedder nu Island, af Isen nemlig, som fastgjør Oceanet.

Ved Island er lishavet, og det er baade glødende og dampende.

Om denne lishav fortælles ogsaa den Mærkværdighed, at den paa Grund af sin Ælde er sortladet, og tillige saa tør, at den brænder, naar man stikker Ild paa den. Hvad selve Øen angaaer, saa er den meget stor og rummer en talrig Folkemængde, der udelukkende nærer sig af Fædrift og klæder sig i Ulden af Hjorderne. Korn er der Intet af, og Vedd er der Mangel paa; derfor boer man i Huler under Jorden, hvor man har Taget over sig og Leiet under sig tilfælles med sine Huusdyr. Paa denne enfoldige Viis føre de et gudeligt Levnet, idet de nøies med Naturens Gaver og kunne med Glæde samtykke i Apostlens Ord: "har vi Føde og Klæde, saa lad os nøies dermed". Deres Jøkuler er for dem som Stæder og deres Kilder er deres Lyst. Det er et Folk, jeg priser lykosaligt, fordi det har sin *Fattigdom* umisundt, og endmere fordi det nu, Alle som een, har iført sig Christendommen.

Hos dem er der ingen anden Konge end Loven; og der er "Synden en Skam og Døden en Vinding".

Der er hos dem mange fortræffelige Egenskaber, især en sjelden Kjærlighed, som har tilfølge, at de baade indbyrdes og i Forhold til fremmede Gjæster har Alt tilfælles. Deres Biskop ære de som en Konge; paa hans Vink vogter hele Folket, og hvad han fastsætter, efter Guds Villie, efter Skrifterne, eller i Overeensstemmelse med hvad der hos andre Folk er Skik og Brug, det er for dem som en Lov.

Den største By sammesteds er Skalholt.

Vor Erkebiskop kunde ikke noksom takke Gud paa dette Folks Vegne, at det i hans Dage omvendte sig, skjøndt det ogsaa, inden det tog ved Troen, ifølge en naturlig Lov ikke just stod i saa skjærende en Modsætning til vor Religion. Paa deres Begjæring indviede han da til deres Biskop en saare from Mand, ved Navn Isleif. Han var fra selve Egnen, og da han var bleven sendt ned til Erkebispem, beholdt denne ham i nogen Tid hos sig, og tildeelte ham overordentlige Æresbeviisninger; og imidlertid lærte Isleif, hvorledes han tilgavns kunde undervise de til Christus omvendte Folk. Ved ham afsendte Erkebispem sine Hyrdebrevne til det islandske og grønlandske Folk, med en ærbødig Hilsen til disses Menigheder, samt Løfte om, at han selv med det Allerførste skulde komme til dem, til den gjensidige Glædes Fuldkommelse. Nu ja, man kan jo i Anledning af dette Tilsagn rose Erkebispem for, at han Meente det saa særdeles godt med, sin Sendelse til Hedningerne. Thi ogsaa Apostlen høre vi jo tale om sin Hensigt at gaae til Spanien, for der at forkynde Guds Ord, uden at han dog kunde efterkomme sit Ønske.

Saavidt om Islænderne og om det yderste Thule, hvad Sandt jeg desangaaende er kommen til Kundskab om, med Udeladelse af det Fabelagtige.

Forresten er der endnu flere andre Øer i Oceanet; og ikke mindst blandt disse er Grønland, som ligger dybere inde i Oceanet, i lige Retning for Sverrigs Fjelde eller de ripheiske Bjerge. Til denne Ø, saavelsom til Island, skal der fra den norske Kyst være en fem til syv Dages Seilads.

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

Menneskene, som boe der, ere grønladne af Saltvandet, og deraf har den Egn faaet sit Navn. Levemaaden ligner Islændernes; men Grumheden er større og Rovgjærrigheden farlig for de Søfarende. Ogsaa didhen skal Christendommen for nylig have svunget sig.

En tredie Ø er Halageland. Den ligger Norge nærmere og kan i Størrelse maale sig med de øvrige Øer.

Efter Andres Sigende er Halageland den yderste Deel af Norge, som nærmest grændser til Skridfinnerne og er utilgjængeligt formedelst Fjeldenes og Kuldens Barskhed.

Om Sommeren henved Solhvervstid seer man der Solen holde sig over Jord i samfulde 14 Dage, og om Vinteren maa man i ligesaa mange Dage ganske afsee Solen. Det er for Barbarerne et uforklarligt Særsyn, fordi det ikke er disse bekjendt, at Dagenes ulige Længde har sin Grund i Solens Tilnærmelse og Tilbagegang. Da nemlig Jordkloden er rund, saa maa Solen nødvendigviis i sit Omløb etsteds være nærmere og bringe Dagen med sig, medens den andetsteds fjerner sig og lader Natten blive tilbage. Naar den nu henimod Sommer-Solhverv stiger opad, saa forlænger den Dagene og afkorter Nætterne for dem i Nord; hvorimod den, ved at bevæge sig nedad til Vintersolhverv, gjør samme Virkning hos dem i Syd. Dette er Hedningerne uvidende om, og derfor prise de det Land helligt og saligt, som har et slikt Vidunder at vise de Dødelige. Men at dette finder Sted baade der og i Sverrig og Norge, samt paa de øvrige Øer paa det Strøg, det har den danske Konge og med ham mange Andre bevidnet.

Samme Konge har desuden fortalt os om Opdagelsen af nok en Ø i hiint Ocean, som hedder Viinland, fordi Druerne der groe af sig selv og afgive den herligste Viin, ligesom ogsaa Kornet, uden at saaes, voxer i Overflødighed. Dette er ingen fabelagtig Forestilling, men grunder sig paa de Danskes paalidelige Meddelelse. "Men bag denne Ø" — sagde Kongen — "findes der ei mere beboeligt Land i Oceanet; thi Alt hvad der

ligger yderligere, er opfyldt med utaalelig lis og uendeligt Mørke." — Herom ytrer Martian sig saaledes: "hinsides Thule, en Dags Seilads længere borte, er Havet fast." Dette har nylig den heelbefarne norske Jarl Harald maattet erfare. Han undersøgte tilskibs det nordlige Oceans Brede; og da omsider for Mandskabets Øine Verden tabte sig i sin yderste skumle Grændse, da maatte han trække sig tilbage og slap med Nød og næppe frelst fra Afgrundens forfærdelige Malstrøm.

Iligemaade har Erkebisp Adelbert, salig Ihukommelse, fortalt os, at i hans Formands Dage nogle adelige Herrer fra Frisland, af Lyst til at flakke om paa Søen, styrede nordpaa, just fordi Ordet gaaer blandt de Indfødte sammesteds, at naar man fra Weser-Flodens Udløb holder lige nordpaa, støder man ikke paa Land nogetsteds, men har blot det uendelige Ocean for sig. Det var for dem en Nyhed, de som gode Kammerater maatte hjælpe hverandre med at komme paa Spor; og de lod da paa Frislands Kyst, under lystig Opsang, staae fra Land. Danmark lod de ligge paa den ene, Britannien paa den anden Side, og saaledes naaede de Ørkney-Øerne. Dem lod de ligge tilvenstre, mens de beholdt Norge tilhøire, og efter en lang Seilads opseilede de det stivfrosne Island. De vedblev imidlertid at pløie Søen, styrede op ad Nordpolen til, og her saae de nu alle de forhennævnte Øer ligge bagved sig. Saa befalede de deres Vei og Vovestykke Gud og den hellige Wilhad ivold. Men pludselig slap de ind i lishavets taagede Mørke, som for deres Øine var næsten uigjennemtrængeligt. See! da gik det vægelsindede Oceans Strømning tilbage til sine Kilders lønlige Udspring, og med rivende Voldsomhed drog den det fortvivlede, nu kun med Dødstanker opfyldte Mandskab hen til Chaos-Dybet, der jo skal være det Afgrunds-Svælg, hvori hvert Farvand, der stiger og synker, opluges, og hvorfra det atter udspyes — man pleier at kalde dette for Ebbe og Flod. Nu anraabte de ikkun Guds Barmhjertighed om at antage sig deres Sjæle. Strømmen kom tilbage, bortrev nogle af Skibene, og kastede de andre tilbage, saa der blev en lang Strækning imellem dem indbyrdes.

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

Da de saaledes ved Guds betimelige Hjælp saae sig udfriede af den øiensynlig overhængende Fare, lagde de alle Aarer ombord, for at hjælpe paa Strømmen, der nu var dem gunstig. Snart vare de nu ogsaa slupne ud af det farlige Mørke og bort fra Isens Enemærker; men nu stødte de mod al Forventning paa en Ø, der paa alle Sider var omgivet af steile Klipper, saa den lignede en Fæstning. Her fik de Lyst til at see sig om, og de gik altsaa iland. De traf paa Folk, der selv ved Middagstide krøb i Skjul i underjordiske Huler. Foran Indgangen til disse laae der en umaadelig Mængde Kar af Guld og, andet lignende Malm, som af de Dødelige henregnes til de sjeldne Kostbarheder. De tog da med sig af disse Skatte Saameget, som de kunde løfte, og trak sig rask og muntert tilbage til deres Skibe. Pludselig opdagede de bagved dem Folk af overvættes Høide, af det Slags, man hos os kalder Cykloper; i Spidsen for dem var der Hunde af usædvanlig Størrelse. Dette Tog løb Storm og snappede en af Stalbrødrene, som i en Fart blev sønderrevet lige for deres Øine; Resten slap i god Behold ombord, skjøndt Jætterne, efter deres eget Sigende, med støiende Raab forfulgte dem ud i rum Sø. Saavidt havde disse Friser endda Lykken med sig, at de naaede Bremen, hvor de fortalte den høiærværdige Hr. Alebrand fra først til Sidst Alt hvad de havde oplevet, samt bragte den fromme Christus og hans Bekjender Wilhad Takoffre for deres lykkelige Hjemkomst.

Her kunde nu være en bekvem Leilighed til at tilføie Adskilligt om Havets Ebbe og Flod to Gange daglig, som jo i Alles Øine er et stort Vidunder, saa at endog Naturforskerne, som undersøge Naturens Hemmeligheder, ere i Tvivl om denne Gjenstands Aarsag og Beskaffenhed. Men efterdi Macrobius og Beda vel synes at sige Noget herom, Lucan derimod tilstaaer, Intet at vide, og altsaa de forskjellige Boglærdes Anskuelser ere stridige, medens Ingen kommer til en sikker Afgjørelse; saa maa det være os nok, at udraabe med Propheten: "Herre, hvor mangfoldige ere dine Gjæringer! Du gjorde dem alle viseligen; Jorden er fuld af dit Eie." Og atter: "Himlene ere dine, og din er Jorden, og du hersker over Havets

Vælde, og dine Domme ere som det store Dyb;" derfor kaldes de med Rette "uransagelige".

[Slutord]

ette er altsaa hvad der om de nordlige Egenes Beskaffenhed er os bekjendt, og hvad vi desangaaende har villet hidsætte til Ære for Hamborger-Menigheden, som vi see udstyret med saa stor en Gave af gudelig Fromhed, at den ved sin virksomme Forkyndelse allerede har omvendt til Christendommen en stor Deel af de Folkestammer, hvis utallige Mængde den er bleven Modersæde for, idet den kun sætter Taushedens Grændse for Evangeliets Prædiken der, hvor Grændsen er for selve Verden. Denne frelsende Sendelse til Hedninger, som har taget sin Begyndelse med den hellige Ansgarius, og som indtil denne Dag har glædet sig ved en heldig Fremvæxt, er saaledes indtil den store Adelberts Bortgang vedligeholdt i omtrent 240 Aar.

Ja, see engang til de Danskes og Norskes og Svenskes fordom saa vilde Folkestamme: den forstod, som den salige Gregor udtrykker sig, kun at fnyse paa barbarisk Maal, og har nu for længe siden lært at istemme til Guds Ære sit Halleluja. See, dette Vikinge-Folk, der tilforn hærgede alle Frankrigs og Tydsklands Egne, som vi jo læse om, det nøies nu med sine Grændser, sigende med Apostlen: "Vi have her ingen blivende Stad, men forvente en tilkommende, og troe at skulle skue Herrens Goder i de Levendes Land!" See, hiint saa gyselige Land, utilgjængeligt ved sin Afgudsdyrkelse, og "ublidt, som hvor der blottes til skythiske Jagtmø" — det har nu aflagt sin oprindelige Grumhed, det oplader sig med kappelysten Gjæstmildhed for Sandhedens Talsmænd; der ere Uvætternes Altre nedbrudte, der reise Kirker sig, og der er Christi Navn i Alles Munde! Ja, dette er "Omskiftelsen ved den Høiestes Hørehaand", dette den almægtige Guds Ords ustandselige Løb, at fra Sols Opgang til dens Nedgang, fra Nord til Syd, skal Herrens Navn prises, og skal hver Tunge bekjende, at Vor

Adam af Bremen: Om Landene og Øerne i Norden

Herre er Jesus Christus til Gud Faders Ære, han som lever og regjerer med Faderen og den Hellig Aand i al Evigheds Evighed! Amen.

Håndskrift med Adam af Bremens krønike. Kilde: Det Kgl. Bibliotek